

Posudek na disertační práci *K ekonomickému a politickému vývoji NDR v 70. letech 20. století*. Szobi, Pavel, 179 stran.

Autor si vytkl za cíl zmapovat dějiny východoněmeckého státu v 70. letech 20. století a to jak z politického, tak i z hospodářského hlediska. Oba pohledy se snaží skloubit a najít mezi nimi společné průsečíky.

V první části práce se autor zaměřuje na vliv reálného socialismu na východoněmeckou ekonomiku, přináší zde nové poznatky ohledně energetického zázemí NDR, především proč v tomto odvětví východní Německo tak silně zaostávalo a jak energetika zatěžovala životní prostředí, které bylo v této době téměř alarmující. Dále se zaměřuje na fenomén drobných podnikatelů, kteří byli do 70. let, tak typičtí pro východoněmecký socialismus. Objasnil zcela jasně, co stálo za jejich likvidací a jak nedozírné následky mělo toto rozhodnutí pro zdejší ekonomiku a chování společnosti.

Za stěžejní kapitolou disertační práce považuji rozbor devizové politiky NDR pro svůj každodenní chod. Autor přinesl bezpočet příkladů, proč NDR (stejně jako i jiné státy bývalého východního bloku) potřebovala devizy. Zajímavé je také, jakým způsobem se tyto prostředky získávaly, někdy i nelegální a zcela nehumánní cestou od prodeje starožitností, přes prodej politických vězňů, až k prodeji krevní plazmy do SRN. V této kapitole, kde byly použity velmi široké zdroje od spolkového archivu v Berlíně, až po vzpomínky dějinných aktérů, se objevila nová a nečekaná fakta, pro českou společnost jen málo představitelná.

Druhá část práce se zabývá tzv. „pečovatelskou diktaturou“, která byla známa i u nás. Autor propojuje první kapitolu v tom smyslu, že NDR vynakládala zisky z devizových obchodů právě na udržení své sociální politiky, která jako jediná mohla konkurovat všudypřítomnému západnímu Německu. V očích mnoha Čechů je NDR považována za typický produkt konzumního socialismu, ale autor tuto tezi, dle mého soudu zcela správně vyvrací, když uvádí, že NDR nikdy tento práh „konzumu“ nepřekročila. Na příkladů obchodů Intershop uvádí, že východoněmecká společnost nebyla ve sledované době beztřídní, ale byly zde vystavěny vrstvy podle toho, jaký měly přístup k západní měně (marce), kterou stát potřeboval ke svému chodu. Díky obchodům (u nás Tuzexům), kde se prodávalo západní zboží, či zboží určené na vývoz, si zajišťoval přísun potřebných deviz do státního rozpočtu, který v 70 letech „krvácel“. I přesto, se NDR, díky své tuhé politice centrálního plánování a velkorysé sociální politice, stále více zadlužovala. Autor velmi dobře poznamenává, že uplatňovaná sociální politika se netýkala seniorů, kteří byli, tak jako v ČSSR, velmi diskriminováni. Za zajímavé považuji zmapování pronikání západoněmeckých podniků. Autor poodhalil roušku tvrdého socialismu a politiky SED, když poukázal jak se na území NDR ve velkém vyráběly západní produkty, ze kterých mělo vedení strany a státu potřebné zdroje na své financování. Celkově je práce kvalitně zpracovaná, je čtivá a množství konkrétních příkladů dodává práci atraktivitu. Četnost pramenů, které autor použil je naprosto dostatečné, zejména oceňuji studium Bundesarchivu v Berlíně.

I přes nesporné kvality práce, která dobře mapuje společnost a stát NDR, má své drobné nedostatky. Po obsahové stránce vidím jistou nevyváženost zkoumání zejména hospodářských těžkostí NDR a jejich vliv na společnost, včetně politiky, ale podle mého soudu se mohl na oblast samotné politiky zaměřit více. Na str. 26 autor tvrdí, že opozice v NDR nebyla téměř žádná, s čímž tak úplně nesouhlasím. Ve východním Německu byla velmi silná opozice i v 70. letech, jak ve formě církve, která odolávala tlaku MfS a SED, ale i dalších opozičních skupin a hnutí. Jako bylo hnutí ohledně vojenské služby (požadavek na náhradní vojenskou službu), či velké protesty v roce 1976 ohledně nevpustění zpět do vlasti slavného písničkáře Wolfa Biermanna. Na str. 61 autor velmi dobře poznamená důležitý význam systému S-bahn v západním Berlíně, který byl provozován východoněmeckými drahami. Tuto zajímavou zmínku, která vyvolávala obrovské vášně u západoberlíňanů, kteří tento systém bojkotovali,

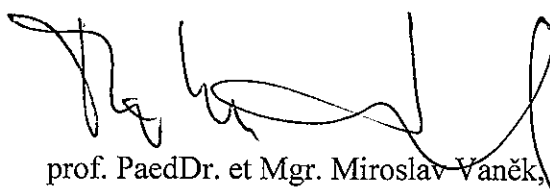
mohl dále rozvést, jak celý spor dopadl. Výstavbou sítě metra, která S-bahn kopírovala, dále stávkou zaměstnanců drah v západním Berlíně a na konci 80. let odkoupením celé sítě, která již téměř nefungovala, od drah NDR. Na str. 89 mohl autor více rozebrat postavení žen v NDR a SRN s tím, že by na příkladech uvedl, jakou práci v obou státech ženy vykonávaly. Autor uvádí, že postavení žen ve východoněmecké politice bylo zanedbatelné, s čímž lze plně souhlasit, ale zmínil bych alespoň privilegované postavení ženy Ericha Honeckera, Margot v hierarchii SED a státu. Kávová krize je velmi zajímavou kapitolou, která doplňuje dané téma, ale je příliš obsáhlá autor jí mohl více omezit a přiblížit jen nejdůležitější fakta. Na str. 163 autor vyslovuje názor, že lepší a modernější automobily se v NDR nevyráběly z důvodu rovnostářské politiky států. S tím lze souhlasit, ale největší vliv na skutečnost, proč se vyráběly specifické automobily značky Trabant a Wartburg, byl, že NDR měla velký nedostatek plechového materiálu, který by musela dovážet na výrobu kvalitních automobilů, a tudíž byl používán zde vyrobení duroplast.

Podle mého názoru mohl autor při takovém dostatku zdrojů rozšířit práci o informace, kolik stálo NDR střežení hranic se SRN a západním Berlínem, kolik financí šlo ze státního rozpočtu na jednu z největších státních bezpečností v Evropě a jak Stasi, resp. gen. Erich Mielke zasahoval do hospodářské, devizové a energetické politiky NDR. Například v českém překladu M. Schella a W. Kalinky: Stasi – nekonečný příběh, by autor našel určité zdroje na toto téma.

V textu práce je chybné členění kapitol, po druhé kapitole následuje kapitola 4., podkapitoly druhé kapitoly jsou pak číslovány trojkou. Na str. 31 a 32 se opakují celé věty.

Práce, i přes drobné nepřesnosti má nesporný přínos pro bádání východoněmeckého státu, který byl jen iluzorním obrazem „výkladní skříň socialismu“. Autor velmi dobře ukázal absurdnost uměle vytvořeného německého státu dělníků. Na jedné straně lpění na konzervativním výkladu socialismu, na straně druhé potřeba západního kapitalistického Německa, pro udržení chodu celé NDR.

Disertační práci doporučuji k obhájení, autorovi pak přeji další úspěšné vědecké počiny.

prof. PaedDr. et Mgr. Miroslav Vaněk, Ph.D.

V Praze 8. 11. 2013